HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן מי דמי התם לא קא בעי להו להני משקין כלל הכא קא בעי להו להאי כיס לקבולי ביה זיבה הא לא דמיא אלא לסיפא [א]עריבה (א) שירד דלף לתוכה מים הניתזין והנצפין אינן בכי יותן ושבתוכה הרי זה בכי יותן אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו ל"ק הא ר' יהודה והא ר' שמעון תני דבי רבי ישמעאל [ב]יוצא אדם בתפילין בע"ש עם חשיכה מאי טעמא כיון דאמר רבה בר רב הונא [ג]חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה [1]והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה הלכך מידכר דכיר להו תניא חנניא אומר [ד]חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש עם חשכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת: לא יפלה את כליו כו': איבעיא להו לא יפלה את כליו ביום שמא יהרוג ורבי אליעזר היא דתניא אמר רבי אליעזר ההורג כינה בשבת כאילו הורג גמל ולא יקרא לאור הנר שמא יטה או דילמא תרוייהו שמא יטה ת"ש אין פולין ואין קורין לאור הנר מי אלימא ממתניתין ת"ש אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון [ה]ש"מ דתרוייהו שמא יטה ש"מ אמר רב יהודה אמר שמואל [ו]אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו אמר רבא לא אמרן אלא דבני מחוזא אבל דבני חקליתא מידע ידעי ודבני מחוזא נמי לא אמרן אלא דזקנות אבל דילדות מידע ידיעי ת"ר אין פולין ברה"ר מפני הכבוד כיוצא בו אמר (רב) יהודה ואמרי לה רבי נחמיה אין עושין אפיקטויזין ברה"ר מפני הכבוד ת"ר המפלה את כליו מולל וזורק ובלבד שלא יהרוג אבא שאול אומר נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול אמר רב הונא [ז]הלכה מולל וזורק וזהו כבודו ואפי' בחול רבה מקטע להו ורב ששת מקטע להו רבא שדי להו לקנא דמיא אמר להו רב נחמן לבנתיה קטולין ואשמעינן לי קלא דסנוותי תניא רשב"א אומר אין הורגין את המאכולת בשבת דברי ב"ש [ח]וב"ה מתירין וכן היה רשב"א אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות לארס ולא את התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין חולין בשבת דברי בית שמאי [ט]וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ור"מ אומר יכולה היא שתרחם

רבי

רש"י

שלא ילקה כו'. דהיינו אצולי טינוף לא חשיב ליה הך כפייה: **מי דמי.** (ב) הא לא ניחא ליה בהנך משקין כלל וברצונו לא ירדו ונהי נמי דכפיית קערה חשיבא ליה אגן חשיבותא דמשקין בעינן וכפייה זו אינה אלא לגלות עליהן שאינו חפץ בהן אבל הכא לענין שבת אחשיבותא דהוצאה קפדינן והך הוצאה דכיס חשיבא דקא מיבעי ליה להציל על בגדיו: **הא לא דמיא.** ע"כ אם להכשר זרעים באת לדמויה לא תדמיה אלא להך: **שירד דלף לתוכה כו'.** משנה היא במסכת מכשירין (פ"ד משנה ה) השנויה אחר הסיפא דהכופה את הקערה והכי תנן עריבה שירד הדלף לתוכה כו' הניחה שירד הדלף לתוכה מים הניתזין והצפים ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן נטלה לשופכה אלו ואלו מודים שהן בכי יותן. ומ"מ יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים (וכב"ה) נתנה לעריבה זו שירד הדלף לתוכה אע"ג דאצולי טינוף הוא אפילו הכי מדלא כפאה גלי דעתי' דאחשבינהו לקבלן והוו חשובים אותן שבתוכה והך הוצאה נמי אחשבה לקבולי בהאי כיס האי זיבה אע"ג דזיבה לא ניחא ליה אגן לחיובי אהוצאת זיבה לא מהדרינן אלא אהוצאת כיס: **הניתזין.** למרחוק: **והצפין.** מלמעלה כשהיא מלאה: **אינן בכי יותן.** דלא ניחא ליה בהו: **הא רבי יהודה.** דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה שברצונו לא תעשה ואינו צריך לעיקר (תחלתה) [תכליתה] כי הכא שאינו צריך לזיבה זו שבעל ידה בא הכיס הזה ואעפ"כ חייב עליה. ופלוגתייהו בהמצניע (לקמן דף צג:) גבי מוציא המת במטה חייב ואע"ג דהוצאת המת לא ניחא ליה ביה ור"ש פוטר: **עם חשיכה.** ולא חיישינן דילמא נפיק בהו משתחשך: **והיה על מצחו תמיד.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מצח אהרן: **למשמש בבגדו.** שלא יהא כרוך בשום דבר פן יוציאנו: **הלכתא רבתי.** דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: **שמא יהרוג.** וביום נמי עסקינן ולאור הנר דמתני' אלא יקרא קאי: **כהורג גמל.** כלומר דגדול מאד: **או דילמא.** לאור הנר דקתני אתרוייהו קאי ותרוייהו שמא יטה אבל ביום שפיר דמי: **מי אלימא ממתניתין.** דקתני לאור הנר בסוף ואפ"ה מספקא לן דאיכא לפלוגי בהו ולמימר דלאור הנר אלא יקרא קאי הכא נמי איכא למימר דאין פולין אפילו ביום ולאור הנר אאין קורין קאי: **ת"ש.** דקתני לאור הנר בתרווייהו: **בני מחוזא.** מפנקי ולא עבדי מלאכה ובגדיהם רחבים כשל אשה וצריכים עיון: **מידע ידעי.** שבגדי האנשים קצרין שעוסקין בשדות במלאכה ושל נשים רחבים בתי יד שלהן: **דזקנות.** קצרים במקצת ושל אנשים מעונגין רחבים ודומין זה לזה וגזרינן שמא יטה: **אבל דילדות.** רחבים הרבה ואין של אנשים דומין להם: **ברה"ר.** בחול: **מפני הכבוד.** של עוברין שלא ימאסו: **אפיקטויזין.** הקאה גומיט"א בלע"ז כך מצאתי: **מולל וזורק.** בשבת מולל להתיש כחן שלא יחזרו אליו ובלבד שלא ימלול בדוחק ויהרוג דסבירא ליה הריגת כינה שבות. ואבא שאול כר"א ומחייב חטאת הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג: **מקטע להו.** הורגן ובשבת: **לקנא.** ספל: **מאכולת.** כינה: **מתירין.** כדמפרש טעמא בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) מאילים מאדמים דמשכן מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכינה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת: **וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר.** דבהני נמי פליגי ב"ש וב"ה: **אין משדכין.** בשבת משום ממצוא חפצך [ישעיה נח]: **וב"ה מתירין.** דקא סברי חפצך ולא חפצי שמים: **ואין מנחמין.** משום דמצטער עם המצטערין: **שבת היא מלזעוק.** צריך (ג) להרחיב דעתם בתנחומים שלא יצטערו: **יכולה היא שתרחם.** אם תכבדוה מלהצטער בה:

בתוך

תוספות

ושבתוכה הרי זה בכי יותן. אין זה במשנה אלא שהש"ס מדקדק מדנקט הניתזין והנילפין אינן בכי יותן משמע הא שבתוכה הרי הן בכי יותן: **שמא יהרוג.** פירש הרב יוסף מאורליינ"ש דכינה היינו שחורה הקופצת דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים (שמות ח) ודרך שחורה הקופצת לצאת מן הארץ[א] וזאת נחלקו עליו רבנן אבל פרעוש היא הכינה[ב] הרוחשת וחייב עליה אפילו לרבנן כדאמרי' בפ' שמונה שרצים[ג] (לקמן דף קז: ושם) ואין נראה לר"ת דאמרינן במדרש אף כי אנוש רמה אלו כנים שבראש (ד) ובנדה פ"ב (דף כ:) שלא לה מסריקותא מקטל קלמי ופי' בקונטרס מסרק להרוג כנים[ד] ואין דרך שחורה הקופצת להיות בראש[ה] ועוד בברכות (פ"ז דף נא:) אמרינן[ו] ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי[ז] ודרך כנים לבנות הרוחשות להיות בסמרטוטי מבגדים ישנים ועוד דפרעוש אמר לקמן בפרק שמונה שרצים (דף קז:) שהוא פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם לכך נראה לר"ת דשחורה הקופצת היא פרעוש וחייב עליה לכ"ע וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין[ח] ובקונטרס נמי פירש בסמוך דרבה מקטע להו בשבת: **מי אלימא ממתניתין.** והפושט ס"ד דברייתא דרכה לפרש טפי ממתניתין[ט] ועוד דבברייתא קתני אין פולין ואין קורין משמע טפי דקאי לאור הנר אתרוייהו מבמתני' דקתני ולא יפלה את כליו: **אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו.** דרכן היו להיות שוין מכאן נראה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו לאור הנר: **נוטל וזורק ובלבד שלא ימלול.** נראה לפרש דאבא שאול כרבנן וגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוש ומלילה דפרעוש שמא יהרוג וכולה חדא גזירה היא ורש"י פי' דכר' אליעזר סבירא ליה וקשה[י] דמשמע דרבי אליעזר סבירא ליה דלפלות נמי אסור דקאמר לעיל לא יפלה שמא יהרוג ור' אליעזר היא ומיהו י"ל דלעיל לא קאי הכי[יא]: **רבה מקטע להו.** מפרש ריב"א בחול וקאי אדרב הונא דקאמר זהו כבודו אפילו בחול ואנן סמכינן ארש"י דפי' בשבת וקיימא כבית הלל דשרו בסמוך:

רבי

מסורת הש"ס

א) [לקמן עג: וש"נ], ב) יומא ז: מנחות לו:, ג) [עי' תוס' מנחות לו: ד"ה אי קסבר], ד) לקמן קז:, ה) [לקמן יג:], ו) [שם אי' ואלו], ז) [צ"ל רבי], ח) [תוספת' פי"ז], ט) [תוס' שם ע"ש], י) [צ"ל בשבת אומר וכו'], כ) [ר"מ מח"ז], ל) [שמות כח], מ) בס"א: להכריח, להניח, נ) [קהלת פסוק ברבות הטובה],

תורה אור השלם

1 וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְיָ: שמות כח לח

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא לסיפא עריבה שנתנה שירד דלף: (ב) רש"י ד"ה מי דמי התם לא ניחא: (ג) ד"ה שבת היא מלזעוק צריך (להרחיב) תז"מ ונ"ב ס"א להכריע: (ד) תוס' ד"ה שמא וכו' רימה אלו כנים שבראש ואין דרך שחורה הקופצת להיות בראש ובנדה פ"ב וכו' להרוג כנים ועוד בברכות כצ"ל:

גליון הש"ס

גמ' מי אלימא ממתניתין וכו'. לקמן דף פג ע"א עירובין דף פט ע"ב: שם ואין מבקרין חולין וב"ה מתירין. עי' לקמן קנ ע"א תוס' ד"ה ואמר ר"א: רש"י ד"ה וב"ה מתירין דקסברי חפציך וכו'. לקמן דף קנ ע"א:

מוסף רש"י

בשביל שלא ילקה הכותל. ונפלו על הקערה וממנו לפירות, לא הוכשרו, דלא ניחא ליה בהנך גשמים ונפילתן (חולין טז.). **כאילו הורג גמל.** משום דגדול הוא נקט ליה (לקמן קז:).

רבינו חננאל

דחינן דגם בבעל ג' ראיות בעי כיס שאם יספור ימים טהורים וראה אח"כ, סותר כל הימים הטהורים, וחוזר לחשוב מאותו היום ולהבא ז' ימים טהורים ואח"כ יטהר. ושנינן כגון שראה זוב בו ביום בשבת ולא ספר ימים טהורים עדיין ואין צריך כיס לסתירה. ודחינן אם אין שם צורך הכיס לסתירה צריך לו כדי שלא יטנפו כליו. ודחה רב זירא ואמר האי תנא כל אצולי מטינוף לא חשיב ליה מלאכת מחשבת, כי האי תנא דהכופה קערה על פי הכותל. **ואיפריכא** הא דרבי זירא ואמרינן מי דמי הכיס דזב לקערה בכותל כו'. ואוקמינה אביי ורבא הא דקתני חייב ר' יהודה דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דתני פטור לר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, וקיי"ל כר' שמעון. **תנא** דבי שמואל יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה, מ"ט כיון דאמור רבנן חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ק"ו מציץ, ומה ציץ שאין בו אלא הזכרה אחת אמרה תורה תמיד, תפילין שיש בהן הזכרות הרבה על אחת כמה וכמה, הלכך מדכר דכיר להו. **תניא** חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא, וכן הלכה. **לא יפלה את כליו.** איבעיא להו שמא יטה או שמא יהרוג כנים, ומתניתין רבי אליעזר היא דקתני ההורג כינה בשבת, והוא הפרעוש, כהורג גמל בשבת. ופשטנא לא יפלה שמא יטה את הנר. **אמר** רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדה, והני מילי בבני מחוזה ובזקנות, אבל בילדות בגדיהן מידע ידיען שהן רחבות, ודבבני חקליאתא נמי מידע ידיען. **תנו רבנן** אין פולין ברשות הרבים ואין עושין אפיקטויזין ברה"ר מפני הכבוד. אמר רב הונא הלכך מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול. **תניא ר' שמעון בן אלעזר אמר משום ר' שמעון בן גמליאל** אין הורגין את המאכולת בשבת. ואין משדכין על התינוקת לארסה ועל התינוק ללמדו ספר ואומנות ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין את החולה דברי ב"ש, וב"ה מתירין בכולן. ת"ר **המבקר חולה בשבת אומרין שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבוא,**

עין משפט נר מצוה

פב א מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ח:

פג ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ו:

פד ג מיי' שם ופ"ד מהלכות תפילין הל' יד סמג עשין כב טור שו"ע או"ח סימן כח סעיף א:

פה ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ז:

פו ה מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן ערה סעיף א:

פז ו מיי' שם הלכה טז טור שו"ע שם סעיף יא:

פח ז ח מיי' פי"א מהל' שבת הל' ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שטז סעיף ט:

פט ט מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' שו סעיף ו וסימן רפז:

לעזי רש"י

גומיט"א [וומיט"א]. סם הקאה.

מוסף תוספות

א. ואינה פרה ורבה. תוס' הרא"ש. ב. הלבן. תוס' הרא"ש. ג. דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל בפרעוש דפרה ורבה מודו רבנן דחייב. תוס' הרא"ש. ד. ואין דרך להרוג את השחור במסרק. בפסקי הרא"ש סימן כ"ט [ועי' הגהות הב"ח]. ה. ודרך הלבן להיות גדל בראש ולא השחור, ועוד. פסקי הרא"ש סימן כ"ט. ו. גבי עובדא דילתא. תוס' הרא"ש. ז. כלומר מסמרטוטי בגדים ישנים יוצאים כנים. תוס' הרא"ש. ח. וכן עמא דבר כדברי ר"ת ז"ל. פסקי הרא"ש סימן כ"ט. ט. ואי אין פולין מטעמא אחרינא, הוה ליה לפרושי. תוס' הרא"ש. י. דא"כ אפי' לפלות נמי אסיר. תוס' הרא"ש. יא. דלא קיימא הך שיטתא דלעיל דמסקינן לא יפלה לאור הנר. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

לא קשיא הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. אבל עיקר דבריו של ר' שמעון במשנה בפרק המצניע [דף צג] דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייבין, ור"ש פוטר. ובגמרא אמרי פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו. וזאת ההוצאה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, לפי שזה שהוציא כלים מרשות לרשות לא לצורך נפשו הוציא לא לאכלו ולא ליהנות ממנו, ולזאת נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה, שאם חס ושלום יהיה זה המת סרוח או זאת הנבילה סרוחה ואין יכול לעמוד עמה מפני הריח הרע, אז ר' שמעון מודה שאם הוציאה חייב חטאת מפני שהיא באותה שעה נעשית מלאכה שצריכה לגופה. ופרק אמר ר' עקיבא [דף צ] תנו רבנן המוציא ריח רע כל שהוא. ובגמ' דבני מערבא אמרי את המת במטה חייב דברי הכל, ולא כן תאני אף ריח רע כל שהוא, ואמר ר' לא ור' שמעון מודה ליה. **אבל** דברי ר' יהודה כבר אמר בעל ההלכות גדולות בהלכות שבת כופין את הקערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך, אמר ר' יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר חושש אני לו מחטאת, הא דאמרינן בכל דוכתא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה לא אשכחן ליה (עיקבא) [עיקרא] אלא מן האי. וממאי דכי פליגי תנא קמא ור' יהודה בהא מתניתא במלאכה שאינה צריכה פליגי דקא אמרינן איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב. מאן תנא, אמר רב יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, וקא פשטינן ליה לההוא דפטור ומותר מיהא ועל עקרב שלא תישך, אלמא כי פליגי במתני' במלאכה שאינה [צריכה] לגופה, תנא קמא דאמר כופין קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ור' יהודה קאמר חייב עליה. ומעשה נמי אתא לקמיה רבן יוחנן בן זכאי ואסר. **וכתב** אדוננו האי ז"ל דהני מילי דכתיבן בהלכות רבואתא דבתר רבנן סבוראי פירשו לה, ותמצא במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב בסופו [דף כ], תנו רבנן החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והבעירו מאליהן, תני חדא חייב ותניא אחריתי פטור, הא דתניא פטור קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה והא דתניא חייב קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. **והתנאי** שהזכרתי על דברי ר' שמעון שאם יהיה ריח רע והוציאו חייב חטאת, כך מצאתי בפי' אדוננו האי ואלו דבריו, ומדקדקי רבנן בהאי דקא מיפטר המוציא את המת הני מילי דלית ליה ריחא דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה, ותניא בפרק אמר ר' עקיבא בסופיה המוציא ריח רע כל שהוא. ואית לה להא מילתא סייעתא בתלמוד ארץ ישראל ומילתא מוכחא היא, עד הנה דברי גאון נ"ע. ואני עיינתי בתלמוד ארץ ישראל וכתבתי ממנו הלכה שהוקדם זכרה, וכפשוטן של דברים יראה סיוע גדול לאותו הפרט שפרטתי אבל כשתעיין בסוף הדברים שנאמרו לשם מודה ר' שמעון כו' לא הויא סייעתא אבל סמכתי על דברי אותם הגאונים ז"ל.